

Suullisen viestinnän kaikinpuolinen kehittäminen on kuitenkin suuri haaste, johon kannattaa satsata, jotta keskinäisen ymmärryksen ovet avautuisivat niin kulttuurin kuin elinkeinoelämän tai hallinnon eri yhteyksissä Euroopassa ja laajemmaltikin.

Tavoitteena voisi olla oppia käyttämään vierasta kieltä kuin äidinkieltä: välineenä viestinnässä ja oppimisessa sekä asioiden hoitamisessa kaiken kaikkiaan.

– Kun vieras kieli alkaisi yhä enemmän muistuttaa äidinkieltä, syntyisi luontevaa kaksikielisyttä ja monikielisyttä, Sauli Takala uskoo.

Tähän suuntaan ollaan myös menossa. Peruskoulun, lukion ja ammatillisen puolen opettajia on muutaman vuoden ajan täydennyskoulutettu mm. vieraalla kielellä opettamiseen Jyväskylän ja Helsingin yliopistojen täydennyskoulutuskeskuksissa.

– Vieraalla kielellä oppimisen ajatus on yksi lupaavimmista kehityssuunnista, mitä meillä on pitkään aikaan aikaan ollut ja omiaan helpottamaan kielenopetuksen tuntimääräongelmaa, Sauli Takala sanoo.

Hänen mielestään entistä aidompaan kielenkäyttöön on mahdollista päästä lisäämällä kielenopetuksen sisältöpainotisuutta sekä ottamalla nykyaikaisen viestinnän ja teknologian mahdollisuudet koko mitassa käyttöön.

– Kun kielen ohella opitaan myös

ajankohtaisia arkielämän sisältöjä, ymmärtäminen tehostuu ja motivaatio oppimista kohtaan kasvaa.

Eniten kieliä osataan Pohjois-Euroopassa

Parhaiten vieraita kieliä osataan Sauli Takalan mukaan Euroopan pohjoisissa osissa sekä Hollannissa, hollantia puhuvassa Belgiassa ja Luxemburgissa. Mitä etelämmäksi Välimerta kohti mennään, sitä pienemmäksi vieraita kieliä osaavien osuus väestöstä käy.

Vieraita kieliä osataan myös valtakielinä puhuvissa maissa vähemmän kuin maissa, joissa on ollut pakko opetella muita kieliä kaupankäynnin ja kulttuuriyhteyksien hoitamista varten.

Eniten vieraita kieliä hallitaan EU:n tilastojen (1990) mukaan Luxemburgissa, jossa väestö, vierastyövoimaa lukuunottamatta, puhuu 90-prosenttisesti kahta–kolmea kieltä.

Hollantilaisista 45 % osaa kahta kieltä ja tanskalaisista noin 30 %. Ranskassa, Saksassa, Espanjassa tai Italias-

MILLÄ KIELILLÄ EUROOPPAAN?

■ *Suomalaisilla ei ole syytä suureen huoleen kielitaitonsa tai oppimiskykynsä suhteen. Kielenopetus on hyvällä tolalla ja väestön kielitaito keskimääräistä eurooppalaista tasoa. Näin arvioi kielenopetukseen ja opettajien täydennyskoulutukseen erikoistunut tutkija ja kolmen yliopiston dosentti Sauli Takala Jyväskylästä.*

■ *Koulut ja opettajat kokeilevat, verkostuvat, pitävät yhteyttä yliopistoihin ja tutkijoihin, Sauli Takala kiittelee. Moniko arvostelija on käynyt itse paikan päällä tutustumassa tämän päivän opetukseen?*

sa vastaavasti vieraita kieliä osaa vain 5–7 % aikuisväestöstä.

Vähiten vieraita kieliä osaavien listaa johtavat Irlanti, Italia ja Englanti, joissa noin 80 % väestöstä ei osaa vieraita kieliä. Saksalaisista saman tilaston mukaan 60 % ei osaa vieraita kieliä.

Suomalaisten osaamisesta ei EU:lla vielä ole tilastoja, mutta Takalan arvion mukaan – mm. peruskoulun käyneiden ja suoritetujen ylioppilastututkintojen määrien perusteella – yli 15-vuotiaista suomalaisista 22–25 prosentilla pitäisi olla kohdallaisen hyvän kolmen kielen pohjataito. Kahden kielen hyvä perusta pitäisi olla noin neljäsosalla väestöstä. Ylipäänsä yli 60 prosentilla aikuisväestöstä pitäisi olla kohtalainen kielikoulutuspohja.

– Peruskoulun on tähän mennessä käynyt jo yli miljoona suomalaista, Takala muistuttaa.

TEKSTI JA KUVA ANNAMAIIJA SEPPÄLÄ

KÄÄNNÄ

Mitä muuta kuin englantia?

Kysymyksen, mitä kieliä suomalaisen pitäisi Euroopan unionin kansalaisena osata, tulisi Sauli Takalan mielestä kuulua: mitä muita kieliä englannin lisäksi?

– Englanti on ja pysyy yhtenä maailman pääkielistä eikä sen osaamista voi korvata muilla kielillä.

Kielitaitokartoitukset ovat parin viime vuosikymmenen ajan toistaneet suomalaisten tarvitsevan englannin ohella eniten ruotsia ja saksaa.

– EU:n myötä myös ranskaa, onhan ranska EU:n pääasiallinen hallinnointikieli, kaikilla tasoilla aina lobbausta myöten, Sauli Takala jatkaa. – Välittömimmin kielten osaamisen tarve tulee koskemaan virallisen järjestelmän palveluksessa toimivia.

Kansainvälisyyteen ja Eurooppaan suuntautuvalla olisi Sauli Takalan mielestä syytä olla kahden tai kolmen kielen hyvä hallinta: englannin lisäksi jokin muu maailmankieli sekä pohjoismaista yhteistyötä varten ruotsi.

Maaomankieliin Takala lukee tässä yhteydessä espanjan, saksan ja ranskan. Espanjan lukijoiden määrä onkin viime vuosina lisääntynyt merkittävästi.

– Ruotsin kielen merkitys pohjoismaisessa yhteistyössä on korvaamaton, ja venäjän merkitys tulee voimistumaan sitä mukaa kun suorat yhteydet Venäjälle lisääntyvät, Takala sanoo. Hän ei suostu ymmärtämään naapurikielten vähättelyä Suomessa.

– Vaikka venäläiset olisivat aiempaa valmiimpia hoitamaan suhteitaan myös muilla kielillä, venäjän osaaminen antaa merkittä-

vän kansallisen edun. Hän arvioi venäjän opiskelun elpävän aluksi aikuiskoulutuksessa ja myöhemmin myös peruskoulutuksessa.

Vieraiden kielten osaamisen kannalta on Takalan mielestä tärkeää, että eri ikäkausiiin soveltuvia kielten oppimistilaisuuksia on kylliksi tarjolla. Yleissivistävän peruskoulutuksen tehtävänä on luoda mahdollisimman laaja ja monipuolinen perusta, jolta on helppo jatkaa kieliointoja eri elämänvaiheissa aina ikääntymiseen saakka.

– Kaiken kaikkiaan olisi hyvä oppia näkemään kielitaidon hankkiminen koko elämäntaitaisena jatkumona.

Kansallisen edun mukaista Takalan mielestä on niin ikään, että kunnilla olisi tarjota hyviä kieltenopetuspalveluja, joita koko väestö voisi joustavasti ja täysimittaisesti käyttää hyväkseen.

Sauli Takalaa huolestuttaa jonkin verran C-kielen heikko asema lukiassa. Hän palkitsisi ylimääräisten kielten opiskelun lisäpistein pyrittäessä jatko-opintoihin ammattikorkeakouluissa ja korkeakouluissa, mutta myös nuorisosteen koulutuksessa.

Elinkeinoelämän hän uskoo vastakin hoitavan omat spesifit kielitaito- ja kulttuuritarpeensa pääosin itse.

– Sitäpaitsi elinkeinoelämälle kielitaito ja kulttuurin tuntemus on vain yksi väline kilpailuetujen tavoittelussa, hän jatkaa.

Vaikea suomi

Eri maiden käytännön kielitaitovertailut ovat jo vaikeampi pala purtavaksi. Mielenkiintoisen vertailuperustan tarjoaa yhdysvaltalainen suullisen kielitaidon testaamisen uranuurtaja ja diplomaattien kielikouluttaja Foreign Service Institute toiminnallista kielitaitoa koskevilla tutkimustuloksillaan.

– Sellaisen toiminnallisen kielitaidon, jolla

SIVULLE 40

voitteelliseen kielenopiskeluun ja joko harrastuspohjaisen tai työelämässä tarvittavan kielitaidon hankkimiseen.

Elokuun alusta voimaan tullut laki ja asetus yleisistä kielitutkinnoista on tämän hankkeen viimeisin vaihe.

Aikuisten kielitutkintoihin kuuluvia testejä on kehitelty Jyväskylän yliopistossa jo usean vuoden ajan.

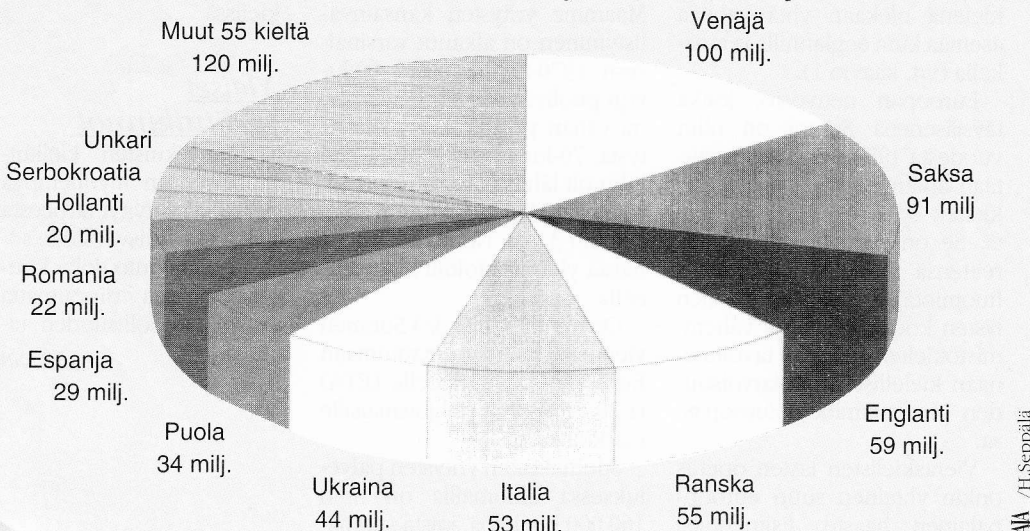
Ensimmäisiä tämän tutkimuksen mukaisia kielikokeita on tarkoitus järjestää eri puolilla maata vuoden lopulla. Ensimmäisessä vaiheessa perus- ja keskitason tutkinnon voi suorittaa seuraavissa kielissä: ruotsi, englanti, saksa, ranska, espanja, venäjä sekä suomi vieraana kielenä. Pääosin lupia tutkinnon vastaanottamiseen ovat hakeneet kansalais- ja työväenopistot, ammatilliset oppilaitokset sekä iltaoppikoulu.

Yleinen kielitutkinto on uusi suomalainen, ja tavallaan rinnakkainen, järjestelmä monille ulkomaisille, mm. englantilaisille ja saksalaisille, ranskalaisille ja espanjalaisille järjestelmille.

Järjestelmä on haluttu kehittää nimenomaan suomalaisia viestintätarpeita ajatellen uskoen, että sillä pystytään ulkomaisia testejä paremmin ottamaan huomioon tyypillisesti suomen kieleen ja kulttuuriin liittyvät ongelmat.

Järjestelmän kehittelystä ja toteuttamisesta kerääntyvän uuden tiedon ja kokemuksen hyödyntäminen aikuisten kielten opetuksessa ja arvioinnissa sekä tutkimuksessa on ollut myös tärkeä motiivi kehittelytyössä.

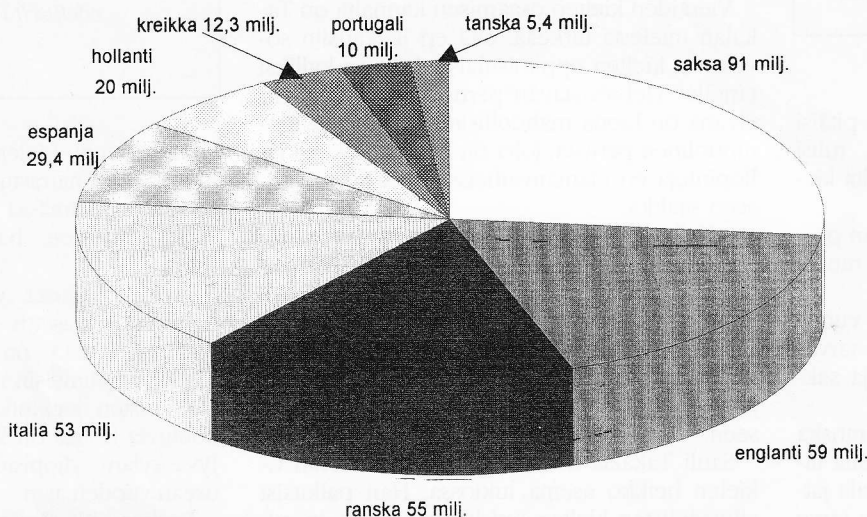
Euroopan äidinkielet: kymmenen kärjessä

KAAVIO 2

Lähde: Fischer Weltatmanach '94

EU:n virallisia kieliä äidinkielenään puhuvien määrä

OPETTAJA / H. Seppälä

KAAVIO 1 Lähde: Fischer Weltalmanach '94

■ EU:n virallisia kieliä on toistaiseksi yhdeksän. 91 miljoonaan saksaan kuuluu koko saksankielinen alue.

Eurooppaa tilastolukuina

Muutama vuosi sitten Euroopan kansalliskieliä ja kulttuureita kansliapäällikkö **Jaakko Nummisen** johdolla selvitetty opetusministeriön komitea on luonut laajan katsauksen Euroopan kielioloihin. Seuraavat tiedot perustuvat pääosin tähän mietintöön (1991). Komitean pääsihteerinä toimi **Sauli Takala**.

Maailmassa puhutaan tällä hetkellä arviolta 5 000 kieltä. Kielten määrä on vähentynyt ja vähentyy koko ajan hitaasti. Vain vajaalla 200 kielellä on yli miljoona puhujaa.

Useimmissa maissa monikielisyys on aiemmin ollut hyvin tavallista, ja kaksi- tai monikielisyys on vieläkin melko yleistä. Jokaisella Euroopan maalla on vähintään yksi kansallinen kielivähemmistönsä.

Maailmassa on useita tuhansia kansainvälistä toimintaa harjoittavia järjestöjä, jotka käyttävät useita maailmankieliä rinnakkain virallisina yhteistointakielisinään.

Yhdistyneiden kansakuntien virallisia kieliä ovat arabia, englanti, espanja, kiina, ranska ja venäjä. Euroopan neuvoston samoin kuin OECD:n ja Euroopan komission viralliset kielet ovat englanti ja ranska.

Euroopan yhteisöjen virallinen kielipolitiikka perustuu jäsenmaiden kielten tasa-arvoon. Niinpä EU:n virallisia kieliä ovat

englanti, ranska, saksa, espanja, kreikka, italia, hollanti, portugali ja tanska.

EU:n komission menoista noin 3 000 kääntäjän ja tulkin palkkauskustannukset muodostavatkin kolmanneksen.

Euroopassa puhuttavia kieliä on tällä hetkellä vähän yli sata. Fischerin Weltalmanach (1994) mainitsee, että Euroopassa on 70 kansalliskieltä.

Eurooppalaisten äidinkielistä eniten puhujia on venäjällä ja saksalla. Englanti, ranska ja italia tulevat melko tasaisina näiden jälkeen (vrt. kaavio 2). EU:n äidinkielisten listaa taas johtaa saksa, vaikkei sillä Euroopan unionin elinten käyttökielenä olekaan yhtä vahvaa asemaa kuin englannilla ja ranskalla (vrt. kaavio 1).

Euroopan neuvosto, jonka täysjäsenenä Suomi on ollut vuodesta 1989, on vuosien mittaan antanut suosituksia nykykielten opetuksen edistämisestä. Se on mm. opetusministeriensä suulla kiinnittänyt huomiota maahanmuuttajien lasten koulutukseen ja vähemmistökielten asemaan tavoitteenaan kielellisen moniarvoisuuden puolustaminen Euroopassa.

Vieraskielisten lasten opetus onkin yhteinen suuri eurooppalainen haaste. Esimerkiksi Saksassa on arvioitu Hampurin kouluikäisistä lapsista (1990) lä-

hes 20 prosenttia olevan muuta kuin saksalaista alkuperää. Joissakin koulupiireissä ei-saksalaista syntyperää olevia lapsia on 35–50 prosenttia kaikista oppilaista.

Ruotsin kouluissa opetetaan valtion tuella yli 60 kotikieltä.

Lontoon koululaitoksen piirissä on arvioitu muutama vuosi sitten puhutun 172 eri äidinkieltä.

Suomessa on Tilastokeskuksen hiljattain julkaisemien tietojen mukaan noin 150 eri kielen puhujia.

Elinkeinoelämän kansainvälistyminen

Maamme yritysten kansainvälistyminen on alkanut varsinaisesti 1970-luvulla. Kun 60-luvun puolivälissä ulkomailla toimi vähän yli 100 suomalaisyritystä, 70-luvun puolivälissä tuolu oli lähes 600, 80-luvun lopulla yli 2 000 ja 90-luvun alussa noin 3 000. Noin kolmannes näistä yhtiöistä toimii EU:n alueella.

On arvioitu, että 3/4 Suomen viennistä tulee suuntautumaan Euroopan talousalueelle (ETA) ja 20 prosenttia pohjoismaisille markkinoille.

Suomalaisten yritysten palveluksessa ulkomailla on noin 160 000 henkilöä, joista suomalaisia on noin 6 000.

Aikuisten yleiset kielitutkinnot

■ Kielitaitonsa testaamiseen suomalaisella on monia mahdollisuuksia, joista työelämän kielidiplomi ja aikuisten yleinen kielitutkinto lienevät merkittävimmät.

Työelämän kielidiplomit ovat syntyneet reaktionä elinkeinoelämän tarpeisiin ja sen aloitteesta 1980-luvun lopulla. Niiden käyttöönotto on tosin laman vaikutuksesta jäänyt alunperin ajateltua vähäisemmäksi. Näitä Markkinointi-instituutin ja Fintran vastaanottamia kielitutkintoja voi edelleen suorittaa englannin, saksan ja ruotsin kielissä.

Yleiset kielitutkinnot

Ajatus aikuisten kielitutkinnoista on myöhempää perua ja syntynyt tarpeesta kehittää aikuisväestölle soveltuva tutkinto, joka koulutus pohjasta riippumatta antaa mahdollisuuden ta-

KÄÄNNÄ